

Hulp bij leesbevordering in het vmbo

Tijdens een expertmeeting hebben Stichting Lezen en SLO vrijdag 12 april 2019 hun nieuwe website lezeninhetvmbo.nl gelanceerd. De website ondersteunt leraren in het vmbo bij het realiseren van goed leesonderwijs. Hard nodig en zeer welkom, oordeelden de aanwezige leraren, beleidsmakers en leesbevorderaars.

‘We moeten even met slecht nieuws beginnen.’ Hoe feestelijk de middag later ook zou worden, Gerlien van Dalen, directeur van Stichting Lezen, kon niet om de harde feiten heen. De onderwijsinspectie had twee dagen eerder, op 10 april, in haar jaarlijkse [Staat van het Onderwijs](#) de noodklok geluid over het hoge percentage laaggeletterden: gemiddeld 17,9% onder 14-jarigen en dat percentage ligt vooral in vmbo-b- en k fors hoger. Op 11 april bracht de SER het advies [Samen werken aan taal](#) uit waarin de raad de overheid aanspoort meer regie te nemen in de strijd tegen laaggeletterdheid. Eenzelfde pleidooi is ook te lezen in het sectoradvies [De daad bij het woord](#) (2018) van de Raad voor Cultuur. Deze feiten, zo stelde Van Dalen, bevestigen de noodzaak van actief leesbevorderingsbeleid. Juist op het vmbo is dat van levensbelang. Want wie laaggeletterd is, ontbeert een belangrijke basisvaardigheid - lezen - om te slagen op school en zich later als burger te redden in de samenleving. Hoog tijd dus om een positieve leesspiraal in gang te zetten, besloot Van Dalen. ‘Want lezen is onzichtbaar leren.’

‘Ik ben dyslectisch, dus ik hoef niet meer te lezen’*

Geef nooit op

Met korte pitches gingen drie deelnemers nader in op nut en noodzaak van leesbevordering in het vmbo. Femke Scheltinga (ITTA) vertelde over haar onderzoek naar leesmotivatie onder vmbo-leerlingen, of beter het gebrek daaraan. ‘Jongeren lezen niet omdat ze er niks aan vinden, het niet willen of niet kunnen. Bij de één moet je dus insteken op meer leesplezier, bij de ander werken aan leesvertrouwen.’ Aansluiten bij interesses van leerlingen en veel met hen praten over boeken zijn beproefde aanpakken. De website lezeninhetvmbo.nl heeft alle inzichten uit onderzoek over wat werkt, dus de succesfactoren, gebundeld.

De nieuwe website biedt ook informatie over taal- en leesbeleid. Iets waar Joke Boonstra alles van weet. Als mediathecaris en lid van de taalcommissie heeft ze meegeholpen aan een stevig leesbeleid op CSG Augustinus. ‘Wij laten onze leerlingen lezen.’ Dat gebeurt door vrij lezen structureel in te roosteren en extra begeleiding voor leerlingen die moeite hebben met (technisch) lezen.

Onderzoek en beleid is één ding, maar alles staat of valt met de persoon voor de klas. Dus natuurlijk bevat de website ook tips en voorbeelden uit de praktijk. Didy Pijpker, lerares Nederlands op de Rutger Kopland School en Leraar van het Jaar 2017, gaf alvast een voorproefje. Ze vertelde met smaak hoe zij leerlingen aan het lezen weet te krijgen. ‘Laat altijd zien hoe leuk lezen is en begin elke dag met iets voor te lezen.’ Zij en haar collega’s doen mee aan campagnes als Er was Eens en de Jonge Jury, strooien door de school pareltjes rond: boeken met een post-it waarop staat waarom je dit beslist moet lezen en laten leerlingen diorama’s bij boeken knutselen. Haar belangrijkste tip: ‘Blijf volhouden en geef nooit op.’ En

daarmee kweek je heus niet allemaal lezers voor het leven, maar je helpt ze wel over een leedrempel heen en daar hebben ze de rest van hun leven iets aan.

Juf, ik kan me helemaal inleven in dit verhaal, net alsof ik een film zit te kijken!

Toets minder, lees meer

De pitches raakten bij Michel Rog, Tweede Kamerlid (CDA) en lid van de vaste Kamercommissie voor Onderwijs, een snaar. In zijn vele contacten met scholen hoort hij telkens weer dat leraren en leerlingen zich onder druk gezet voelen door toetsen. Zijn oneliner ‘Toets minder, lees meer’ oogstte, uiteraard, applaus.

Daarnaast benadrukte hij het belang van voorlezen door ouders. ‘Dat doe ik zelf ook, want thuis moet het toch beginnen.’ Zeker belangrijk, vonden de leraren in de zaal, maar de werkelijkheid bij vmbo-leerlingen is helaas vaak dat ouders zelf ook niet (kunnen) lezen. Nog een reden waarom het echt op school moet gebeuren.

Aan Rog de eer om met een druk op de rode knop de nieuwe website officieel te lanceren. ‘Ik gun het alle leraren om hiermee aan de slag te gaan.’

‘Eerst vond ik lezen verschrikkelijk. Nu kan ik niet meer leren als ik niet een boek heb gelezen.’

Leestijd=leertijd

In de daarop volgende presentatie verwees leesonderzoeker Kees Broekhof (Sardes) kort naar de recente [studie van KVB Boekwerk](#) over de impact van het boek voor onder meer burgerschap, empathie en economie. ‘Maar het belangrijkste effect van lezen is het lezen zelf, de taal- en leesvaardigheden die je ermee verwerft’, stelde hij. Immers, die andere opbrengsten kun je ook via andere activiteiten bereiken, lezen leer je alleen door te lezen. ‘Mijn pleidooi is dat lezen een educatieve activiteit is. Oftewel leestijd=leertijd.’

En die leertijd is dringend nodig, stelde Broekhof net als Van Dalen. Driekwart van de vmbo-docenten beoordeelt de taalvaardigheid van hun leerlingen als onvoldoende en de helft van de leerlingen zegt teksten niet te begrijpen. Sinds de review van Mol & Bus (2011) weten we dat aandacht voor vrij lezen leerlingen lees- en taalvaardiger maakt. ‘Met vrij lezen oefen je alle vaardigheden integraal die taal- en leesmethodes apart behandelen.’

Broekhof illustreerde dat door te laten zien hoe leerlingen door boeken te lezen nieuwe woorden opdoen en verbanden leren leggen, de basis voor begrijpend lezen. Elke lezer is op zoek naar betekenis en bouwt een situatiemodel, een interpretatie van het verhaal die al lezend kan verschuiven. Een leuke manier om dat leerlingen te laten ondervinden is om hen één voor één beginzinnen te voeren: wat is er aan de hand en hoe gaat het verder. Broekhof demonstreerde dit met beginzinnen uit *Miss Dakloos* van Lydia Rood. ‘Wat als ik hem vermoord had?’ Broekhof besloot zijn presentatie met een oproep: ‘Als leerlingen met plezier lezen, is het hele probleem van laaggeletterdheid de wereld uit. Lees dus voor, leer kinderen goed lezen en blijf lezen!’

Zijn pleidooi maakte indruk op de zaal. Zet vooral een filmpje met zijn verhaal op de website, klonk al het advies. ‘Daarmee kunnen we collega’s en MT overtuigen.’

‘Ik wil niet één, maar twee boeken lezen, want zo ontdek je wat je leuk vindt.’

Quickscan: hier staan wij

Op de website lezeninhetvmbo.nl vinden leraren alle informatie uit onderzoek over leescompetentie, leesmotivatie en leesplezier in het vmbo overzichtelijk bij elkaar. ‘Tot nu toe was de beschikbare kennis versnipperd over diverse plekken, waardoor leraren door de bomen het bos niet meer zagen’, vertellen initiatiefnemers Peter van Duijvenboden (Stichting Lezen), Gardineke van Silfhout (SLO) en webredacteur Marieke Smeijsters. Nu is er één platform waar ze terecht kunnen voor informatie, bewezen succesfactoren, landelijke leescampagnes voor het vmbo, lessenseries en praktijkvoorbeelden.

Verder bevat de website de ‘Quickscan Lezen in het vmbo’ waarmee leraren(teams) hun eigen taal- en leesactiviteiten in kaart kunnen brengen. De scan vormt een mooie basis om samen te bespreken wat er beter zou kunnen. Tijdens de expertmeeting bogen deelnemers zich in kleine groepjes over de bruikbaarheid van deze quickscan. Behalve lof - ‘heel handzaam en goed om je als team bewust te worden van waar je staat’ - leverde dat ook diverse aanbevelingen op. Zoals: begin niet meteen met vragen over taalbeleid, maar liever over wat leraren in de eigen les doen. En leg minder het accent op de lessen Nederlands, straal uit dat taal- en leesbeleid juist de verantwoordelijkheid van alle vakken is. In de praktijk leggen collega’s het namelijk vaak al snel op het bordje van de sectie Nederlands. En soms is zelfs die niet unaniem overtuigd van het belang van (vrij) lezen. Soms sta je alleen in je idealen en de kunst is om dan toch vol te houden. Een website met (filmpjes van) inspirerende goede voorbeelden helpt daarbij: ‘Zo haal je steun uit voorbeelden van collega’s van andere scholen.’

Ouderbetrokkenheid zou op de website meer aandacht mogen krijgen, bijvoorbeeld tips voor hoe ouders lezen thuis kunnen stimuleren. Onder leraren is verder grote behoefte aan korte fictieteksten, geen fragmenten, maar korte verhalen op maat van vmbo’ers. Zet die teksten, of links daarnaar, op de website, luidde de wens. En graag lijsten met actuele boeken voor vmbo-leerlingen. De conclusie was duidelijk: leraren zijn hongerig naar informatie en bruikbare instrumenten en de website kan daar een belangrijke functie in gaan vervullen.

‘Iemand zien en potentie herkennen, dat hebben leerlingen nodig.’

Poëzie voor iedereen

Wat taal en literatuur én stimulerende volwassenen vermogen in het leven van een vmbo-leerling, bleek uit het indrukwekkende verhaal van Gerswin Bonevacia, spoken word artiest en stadsdichter van Amsterdam. Toen hij zich als 11-jarige met dyslexie stotterend door een gedicht van Shakespeare worstelde, kreeg hij van zijn leraar als ‘troost’ te horen: ‘Poëzie is ook niet voor iedereen.’

Een andere leraar bracht hem terug naar de taal en de poëzie. Die stimuleerde zijn leesvertrouwen door te zeggen dat hij echt niet per se een heel boek uit hoofde te lezen, gewoon een paar bladzijden was al mooi. Zo raakte hij verzeild in *The Long Way to Freedom* van zijn held Nelson Mandela. Het inspireerde hem tot het schrijven van zijn eerste gedicht, 'Regendagen', waarmee hij meedeed aan een open podium. Bijna ging het weer mis. 'Er staat een spelfout in', zei een van de juryleden. 'Sorry, ik ben dyslectisch', zei Gerswin. Zijn moeder zei later: 'Zeg nooit sorry, taal is jouw passie en kracht.' Hij won de wedstrijd en zelfvertrouwen. Nu zegt hij: 'Juist omdat ik dyslexie heb, ben ik zo'n verdomd goede dichter, als een woord te moeilijk is, zoek ik voortdurend naar synoniemen.' Zijn oproep aan alle leraren: 'Ik hoop dat jullie een beetje zijn als mijn moeder. Iemand zien en potentie herkennen, dat hebben leerlingen nodig.'

* alle kadercitaten zijn afkomstig van (voormalige) vmbo-leerlingen

The logo features the text 'het lezen in vmbo' in a stylized, overlapping font. 'het' is in yellow, 'lezen' is in black, and 'in vmbo' is in various colors (blue, red, pink, yellow, green). The letters are bold and blocky, with some overlapping between the top and bottom rows.